

مدت‌های پیش از آن که سال ۸۰ فرابرسد، تیتز صفحات اول روزنامه‌ها و مقالات سیاسی آنها اختصاص به انتخاباتی داشت که قرار بود در آخرین ماه بهار برگزار شود و سمت و سوی آینده کشور و نیز نمره‌ای که در پایان رقابت چهار ساله خاتمی یا مخالفانش در کارنامه دو سوی منازعه قرار می‌گرفت، روشن شود. ۱۸ خرداد پس از نگرانی‌های بسیاری که در باره آمدن یا نیامدن خاتمی، شانس اول انتخابات، وجود داشت فرا رسید. در جریان رقابت او با ۹ رقیب که دو تن از آنان عضو کابینه خاتمی بودند، کاندیدای جبهه اصلاحات با ۲۲ میلیون رأی به پیروزی رسید. این رأی بیشتر از دوره قبل ریاست جمهوری وی بود. هرچند که در مقابل، ۱۴ میلیون نفر نیز از شرکت در انتخابات خودداری کردند که تجربه و تحلیل عدم مشارکت آنان، تا مدت‌ها موضوع قابل توجه در نزد تحلیلگران سیاسی و اجتماعی بود.

غیر از این رویداد قابل پیش‌بینی، حوادث متعدد غیر قابل پیش‌بینی نیز طی یک سال گذشته در ایران رخ داد. غیر از حوادث داخلی، یک حادثه تأثیرگذار جهانی هم بوجود آمد که تأثیرات زیادی بر رویدادهای داخلی ایران و جهان بر جای گذاشت. شاید بتوان این حوادث را به دو دوره پیش از ۲۰ شهریور (۱۱ سپتامبر) و دوره پس از آن تقسیم‌بندی کرد. در دوره اول، خاستگاه و منشأ منازعات سیاسی - اجتماعی اغلب درونی بود اما در دوره بعد، عامل خارجی با یک عامل تأثیرگذار و تعیین کننده بود و با کوشید تا از مسائل داخلی، میوه‌ای برای خود برچیند.

پیامدهای حوادث ۱۱ سپتامبر در داخل ایران

دکتر «داور شیخاوندی» تحلیلگر و آسیب‌شناس اجتماعی، معتقد است که در کل وقایع سال گذشته، واقعه خیلی مهمی که در سطح بین‌المللی پیش آمد، انفجارهای ۱۱ سپتامبر نیویورک بود.

او معتقد است که برخورد دیوانه‌وار بوئینگ‌ها به آسمانخراش‌های آمریکایی، بازتاب‌هایی بین‌المللی داشته که به سرعت پیامدهای آن متوجه ایران شده است.

شیخاوندی می‌گوید: وقتی در حرکت آمریکا علیه تروریسم، طالبان سقوط کرد، به شکل طبیعی تبعات آن به ایران رسید. چرا که کشور ما همسایه افغانستان است و علاوه بر آن، با تأثیرگذاری در کنفرانس بن، ایران نقشی تعیین کننده در افغانستان از خود نشان داد که پیامدهای آن در سال‌های آینده نیز ادامه خواهد داشت. این استاد دانشگاه به موضع‌گیری آمریکا علیه

دکتر داور شیخاوندی: تجمعات پس از فوتبال، نوعی بروز نارضایتی‌های اجتماعی بود که مخالفان اصلاحات و شادی‌های جوانان کوشیدند از آن سوء استفاده کنند

ایران اشاره می‌کند و می‌گوید: این اقدام ایالات متحده، مقداری روابط ایران را در سطح جهانی متحول کرد و چه بسا ارتعاش‌ها و انعکاس‌هایی در داخل ایران نیز داشته باشد.

وی توضیح می‌دهد: این موضع‌گیری می‌تواند در صحنه سیاسی ایران تأثیرگذار باشد. بدین شکل که برخی که نسبت به آینده خود بیمناک هستند، پاسخ‌های غیر مرتفعه‌ای به تهدیدهای خارجی بدهند.

«غلامعباس توسلی» جامعه‌شناس و استاد دانشگاه دیگری است که

بروز الگوهای متفاوت مشارکت

تحولات ۸۰ و چشم‌انداز ۸۱ در گفت‌وگو با دو استاد جامعه‌شناسی دانشگاه‌های تهران

از سوی این دو استاد جامعه‌شناس دانشگاه‌های تهران مورد توجه قرار دارد. «هیجانان و شادی‌های پس از مسابقات فوتبال» یکی از این مسائل است.

این حوادث طی تابستان و پاییز سال گذشته و به هنگام رقابت‌های تیم ملی فوتبال برای راهیابی به جام جهانی رخ داد. هرچند این اتفاقات ابتدا به شکل شادی‌های پس از پیروزی بروز می‌کرد، به سرعت تغییر جهت داد و حتی در هنگام باخت‌های تیم ملی نیز، تجمعات خیابانی شکل می‌گرفت.

این امر، واکنش‌های متفاوتی را چه در نزد تحلیلگران و چه مسؤولان برانگیخت. در میان تحلیلگران، عده‌ای این مسائل را سیاسی دیدند و برخی دیگر که می‌خواستند جامعه‌شناسانه‌تر بنگرند، عنوان «جنبش فرومایگان» را بر آن گذاشتند که با نقدهای گسترده‌ای نیز روبه‌رو شد.

دکتر توسلی این تجمعات را «نوعی بروز نارضایتی‌های اجتماعی» تحلیل می‌کند. او می‌گوید: کسانی که با اصلاحات و آزادی‌های جوانان مخالف هستند، کوشیدند از این شادی‌ها سوءاستفاده کنند و به تحدید مطالبات اجتماعی بپردازند.

نیروی انتظامی در جریان این تجمعات مورد سؤال قرار گرفت. پلیس غیر از برخورد با تجمع‌کنندگان، اندکی بعد مأمور جمع‌آوری آتشن‌های ماهواره‌ای نیز شد. تحلیل برخی محافظه‌کاران آن بود که تجمعات جوانان، ناشی از تبلیغات شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان بوده است. از همین رو برای جلوگیری از آن نسخه «پرونده ماهواره‌ها» پیچیده شد که به سرعت نیز تاریخ مصرف آن به پایان رسید.

دکتر شیخاوندی معتقد است ناکام ماندن برخوردهای انتظامی با

مراجعان پس از اخذ مشاوره از جامعه‌شناسان، مشکشان حل می‌شود و از برخورد قضایی و انتظامی منصرف می‌شوند.

وی در عین حال یادآور می‌شود که برخی جرایم سال‌های گذشته در سال ۸۰ نیز تداوم یافته است. از جمله اعتیاد و روسپیگری که میانگین سنی آلودگان به آن کاهش یافته و جوانان نورسیده‌تری را دربرگرفته است.

شیخاوندی همچنین به شکسته شدن رکورد زندانیان در ایران طی سال ۸۰ اشاره می‌کند و می‌گوید که طی این سال، تعداد زندانیان به بیش از ۱۷۰ هزار نفر رسید. در حالی که ظرفیت زندان‌های ما به زحمت، ۷۰ هزار نفر می‌شود.

چشم‌انداز ۸۱

«در چنین شرایطی، چه چشم‌اندازی می‌توان از سال ۸۱ داشت؟» دکتر توسلی به این موضوع توجه می‌دهد که مدل‌های متفاوتی از مشارکت و حضور اجتماعی را در سال ۸۰ شاهد بوده‌ایم. او انتخابات ۸۰، تجمعات بعد از فوتبال، اعتراضات معلمان و کارگران و اختلافات درون جنبش دانشجویی را نمادهایی از این مدل‌های متفاوت می‌داند.

این جامعه‌شناس می‌گوید: هرچند مردم ایران پس از تهدیدهای آمریکا بیشتر متوجه مسائل هستند و می‌خواهند تنش کمتری درون جامعه باشد اما به هر حال، ایران جامعه پرتنشی است. به ویژه آن که با مسائلی نظیر مبارزه با فساد اقتصادی، اعتماد نسبت به مسؤولان کاهش یابد.

وی به برخوردهای مختلف قوه قضائیه با نمایندگان مجلس، فعالان ملی - مذهبی و پرونده‌های فساد اقتصادی اشاره می‌کند و می‌گوید: ایجاد این چالش‌ها بر فضای سیاسی تأثیر منفی دارد. به ویژه در مورد مجلس که به شدت تحلیل مردم در مورد «برد اصلاحات» را دچار خدشه می‌سازد.

دکتر توسلی در عین حال به آزادی مهندس «عزت‌الله سبحانی» طی روزهای اخیر به عنوان یک نقطه امیدوار کننده می‌نگرد و می‌افزاید: پس از مدتی که قوه قضائیه تند برخورد کرد و حتی سینماگران نیز مشمول این برخوردها قرار گرفتند، اخیراً تغییر و تحولات محسوسی را شاهد هستیم و ما را امیدوار می‌سازد که به سمت کاهش تنش پیش برویم.

وی می‌گوید: مجلس و دولت باید از این فضا سود جویند و با توجه به زمان اندکی که تا پایان این دوره از فعالیت هایشان مانده است، به پاسخ‌های روشنی درباره دموکراسی، جامعه مدنی و حقوق افراد دست یابند.

دکتر شیخاوندی نیز «عدم مفاهمه میان قوای سه‌گانه» را خطری مهم

دکتر غلامعباس توسلی:

برخوردهای مختلف

قضایی در سال ۸۰

بر فضای سیاسی

تأثیر منفی داشت

به ویژه در مورد مجلس

که «برد اصلاحات» را

دچار خدشه می‌سازد

در حال حاضر می‌داند که نوعی «انسداد» را در روند حرکتی جامعه پدید می‌آورد. او معتقد است که تنها با دستیابی به نوعی سازگاری و تفاهم میان دستگاه‌های قانونگذاری و دولتی از یک سو و قوه قضائیه از سوی دیگر، می‌توان به از میان رفتن موانع رشد و توسعه کشور امید داشت و امید به آینده را در نزد شهر و ندان تقویت کرد.

آیا تحولی را در روند مسائل شاهد خواهیم بود؟ این موضوع را طی شماره‌های آینده با صاحب‌نظران دیگری نیز در میان می‌گذاریم.